

Conceptualizing Sadness through the Conceptual Domain of Container in Persian and Arabic Languages

Somayeh Mohammadi 

Ph.D., Department of Arabic Language and Literature, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Salaheddin Abdi* 

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

1. Introduction

Metaphor has long been the concern of scholars. In *Lisan ol-Arab*, it is said about metaphors that "Metaphor: To borrow: asked to lend something, and he asked him to lend it to him" (Ibn Manzoor, No date: Matter of عور). In clarifying how to apply metaphor as a social behavior to the realm of language and beyond that thought, it should be said that in a large part of linguistic expressions such as "My heart is full of pain", [قلبي مُترعٌ بالألم], we come across some characteristics of the sad heart as the target domain by presenting and adapting some features of "container containing fluid" as the source domain. This unconscious process is called conceptual metaphor. This study examines the part of the concept of sadness that is conceptualized by its container and content. Regarding the container metaphor for the concept of sadness, containers are one of the most effective source domains for understanding and expressing the existence and

*Corresponding Author: s.abdi57@gmail.com

How to Cite: Mohammadi, S., & Abdi, S. (2023). Conceptualizing Sadness through the Conceptual Domain of Container in Persian and Arabic Languages. *Language Science*, 10 (17), 281-310. doi: 10.22054/LS.2022.68584.1550.

magnitude of sadness. In general, the current research seeks to answer the following questions:

1. What is the metaphorical map of the container for understanding and expressing sadness in Persian and Arabic languages?
2. In which source domain of the language mentioned does the container conceptual metaphor for conceptualizing sadness appear?
3. What are the similarities and differences in the conceptual structure of the sadness container between these two languages?

2. Literature Review

In relation to the fluent Arabic language, sadness does not contribute much to linguistic studies. Among the few researches conducted in this field, in addition to the thesis from which the present article is derived, we can refer to the article "Conceptual Approach to the Structure of Psychological Verbs in Arabic" by Al-Farazavi and Marzooq (2021). In the mentioned research, sadness, anger, hatred, and shame are classified as contraction emotions, and their opposite is classified as expansion emotions.

Much research has been done on the Persian sense of sadness, and it has sometimes been compared to other languages. Including:

A paper entitled "A Comparative Study of Persian and English Metaphors Based on Conceptual Metaphor Theory" by Sorahi (2012) investigated the metaphors of anger, happiness, sadness, fear, and color in Persian based on the cognitive-linguistic model of Lakoff and Kövecses (2019) and compared them with the English language.

The article entitled "Metaphorical Expression of Sadness and Happiness in Everyday Speech" by Malekian and Sasani (2013) examines the mentioned concepts in everyday speech in a cognitive framework. The data of this article has been collected from the city of Tehran.

A paper entitled "Metaphorical Conceptualization of Emotions in the Persian Language with a Cognitive Approach" (Moloodi, 2015), by using the corpus base method and through the study of identified

metaphors and metonymies and checking their frequency in the body, introduces the cognitive models of the five studied emotions.

The article entitled "Conceptual Metaphors of Sadness in the Persian Language: A Cognitive and Corpuscular Approach" by Farshi et al. (2019) investigates how to conceptualize the emotional domain of sadness metaphorically in the Persian language database.

3. Methodology

The metaphorical data in this study are common expressions in Persian and Arabic that illustrate the cognitive mechanisms of sadness containerization. For this purpose, a selection of metaphorical expressions related to the concept of sadness and unhappiness has been collected from spoken and written forms of Persian and Arabic languages and from various sources for comparison. Then, based on the theory of conceptual metaphor, these expressions are studied and analyzed.

4. Discussion

The metaphorical role of the contained is that sadness is the first taste of an unfortunate substance (He tasted the two bitter things, he tasted the bitterness from it) (أذاقه الأَمْرَيْنِ، ذاق العَلْقَمَ مِنْهُ) or something that blocks the pharynx and is difficult to swallow (غَصٌّ، شَجَا، جَرَضٌ) A person may swallow it (swallowing an insult) (بَلَعُ إِهَانَةٍ). In Farsi, sadness is clearly found by eating it (grieving). Finally, sadness becomes a substance inside the container and the container is under pressure and the substance inside it rises and the capacity of the container is exhausted and the substance reaches the edge of the container. (قلبي مُتْرَعٌ بِالْأَلَمِ). Now if the lid of the container is opened (He opened his chest for him, opened the bag) (فَتَحَ صَدْرَهُ لَهُ، فَضَّ الْجِرَابَ) sadness pours out in the form of words or tears, otherwise the

containers explode (He burst into wailing, explode) (انفجر بالعويل ، فقع) (فلان).

This container is sometimes deep (Deep sadness) (حُزن عميق), and sometimes cloudy (I didn't say anything to upset you) (لم أقل شيئاً يُكدرُك) Sometimes it is full (قلبي مُترعٌ بالألم) And sometimes empty (His heart is devoid of worry) (خلا قلبه من الهم) Sometimes it has a door and it opens (Opening his chest for him) (فتح صدره له) And sometimes it doesn't open and the feeling is oppressed and disappointed (He closed on himself after the death of his father) (انغلق على نفسه بعد وفاة والده) And like a complex [including the concept of accumulation and expansion] stays in the heart.

Sometimes the container becomes thin and breaks [without the requirement of having a content] (a scene that breaks hearts, broken mind) (مشهد تتصدع له القلوب، مكسورُ خاطر) or it gets hot (his liver became hot) (حرّت كبده) or it melts (Melted with regret) (ذاب حسرةً وأسى), or some factor compresses it and causes it to shrink and narrow (his chest tightened, he clenched his face) (ضاق صدره، قبض وجهه), therefore, sometimes it is the container itself that is under pressure and not the fluid inside it.

Some expressions express the characteristics of the fluid itself, such as being pure and smooth and transparent and bright or cloudy and mixed with other elements. In fact, the purity of the fluid indicates happiness or other positive concepts (pure happiness) (سعادة لا يشوبها) (شائب) and its mix and match is a sign of uneasiness and confusion (I didn't say anything, it clouded you) (لم أقل شيئاً يُكدرُك). Although some linguistic expressions refer to concentration, which is one of the

characteristics of fluid (thick torment) (عذاب غليظ). Sometimes the place of the container is changed and the intensity of sadness is understood and expressed with the quantity and abundance of fluid; in such a way that it is a sad person who drowns in the fluid of sadness (He sank into misery) (غرق في البؤس).

5. Conclusion

The container metaphor alludes to the interaction of the feeling of sadness as a substance with the psychological and mental field of a person as a container. Of course, opposite to the concept of a container in the real world, a person's mental container is not a solid and unchangeable object, but may change. However, the analysis of the linguistic expressions indicates that the container of sadness does not show a change in the sense of flexibility and resilience, but it becomes constricted or tight/ overflows/ fills/ bursts.

Examining the data shows vast cognitive commonalities between Persian and Arabic speakers. In fact, both imagine their body or some of its parts as a container for this feeling during the experience of sadness. Of course, the role of the specific culture of each of them in creating specific metaphors should not be ignored. For example, in Farsi, the path of sadness to the heart is expressed through "eating sadness" (خوردن غم). While Arab speakers consider sadness as something that closes the throat, such as (غص، شجا، جرض) which means that is a pharyngeal obstruction that has a meaningful prominence. As a result, the Arab speakers know the solution to drowning sadness and the Persian one is not drowning. The prominence of the concept of eating in the Persian language, as well as the fact that the location of food (i.e., the heart/stomach) is deeper than the throat, can be a sign of more emphasis on the introversion of Persian culture considering this part of the language.

It is worth noting that most of the source domain which is used as a metaphor for considering sadness as a container, belongs to the body, its various parts, and the various situations that occur in it.

Keywords: container, sadness, conceptual system, Cognitive metaphor, basic-culture metaphors, Persian and Arabic languages.



----- دوفصلنامه علمی علم زبان -----


دوره ۱۰، شماره ۱۷، بهار و تابستان ۱۴۰۲، ۲۸۱-۳۱۰

ls.atu.ac.ir


DOI: 10.22054/LS.2022.68584.1550

مفهوم‌سازی غم با حوزه شناختی ظرف در زبان‌های فارسی و عربی

دانش‌آموخته دکتری، زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان،
ایران

سمیه محمدی 

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

صلاح‌الدین عبدی * 

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی مفهوم غم در آن بخش از زبان‌های فارسی و عربی پرداخته که با حوزه‌های مبدأ مرتبط با ظرف، تصور و بیان شده است. از این طریق، شیوه اندیشیدن سخنگویان زبان‌های مذکور در این حوزه درک می‌شود و شباهت‌ها و تفاوت‌های میان آنها نمایان می‌گردد. افزون‌براین، سعی شده که نظم نهفته در پس عبارات گسسته و به‌ظاهر نامنظم ظرف‌انگاری فرد غمگین آشکار گشته و نظام شناختی آن توصیف گردد. روش انجام این تحقیق به صورت تحلیلی و در چارچوب استعاره شناختی است. مطالعات مقایسه‌ای، شناخت چگونگی ساختارمندی مفاهیم مشترک در نظام مفهومی سخنگویان زبان‌های مختلف و شناسایی استعاره‌های فرهنگ‌بنیاد توانسته‌اند در درک شناختی فرهنگ‌ها از یکدیگر نقش مهمی داشته باشند. برای نمونه، می‌توان به این نکته اشاره کرد که سخنگویان عربی، غم را عمدتاً ماده‌ای دانسته‌اند که گلو را بند آورده (غص، شجا، جرض)؛ یعنی این انسداد حلق است که برجستگی داشته، درحالی‌که فرد فارسی‌زبان، غم را عمدتاً خوراکی دانسته که آن را خورده است (غم/ غصه خورد). گویی، سختی قورت دادن در آن برجستگی نداشته و مشکل اینجاست که این خوراک در دل (معهده) انباشته شده و این اندام را تحت فشار قرار داده (دل‌م ترکید)، یا اینکه این خوراک باعث آسیب و زخم دل گشته است (خون دل می‌خورد)؛ یعنی خوردن غم مایه زخم و خون‌شدن دل است.

کلیدواژه‌ها: ظرف، غم، استعاره‌های فرهنگ‌بنیاد، زبان‌های فارسی و عربی.

– مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته زبان و ادبیات عرب، دانشگاه بوعلی سینا همدان است.

* نویسنده مسئول: s.abdi57@gmail.com

۱. مقدمه

استعاره^۱ از دیرباز مورد توجه نظریه پردازان بوده است. ارسطو باور داشت «میان کاربرد متعارف یا مثنوی کلمات و کاربرد متمایز یا شاعرانه آنها تفاوتی ذاتی وجود دارد. در تمامی نوشته‌های وی در مبحث استعاره، می‌توان دید که وی استعاره را به منزله جدا شدن از شیوه‌های متعارف زبان قلمداد می‌کند» (هاوکس^۲، ۱۳۹۰: ۱۹)؛ جانسون^۳ (۱۳۹۹) در این باره می‌گوید: «تا این اواخر استعاره‌ها را عبارت‌های انحرافی زبان می‌دانستند که معنی آنها - اگر اصلاً معنایی داشته باشند - قابل کاهش به مجموعه‌ای از قضایای لفظی است» (جانسون، ۱۳۹۹: ۱۴). با وجود این، با استفاده از رویکرد شناختی^۴ می‌توان به زبان و استعاره از زاویه‌ای نو نگریست، چراکه در این رویکرد، استعاره یعنی سازوکار اندیشیدن. در لسان العرب، ذیل مدخل استعاره آمده است که «استعار: طلب العاریه. واستعاره الشيء واستعاره منه: طلب منه أن يعيره إياه» (ابن منظور، بی تا: مادة عور). در توضیح چگونگی تطبیق استعاره به عنوان رفتاری اجتماعی بر قلمرو زبان و فراتر از آن اندیشه، باید گفت که در بخش بزرگی از عبارات زبانی (نظیر «قلبی مُترَعٌ بالألم») با تطبیق برخی ویژگی‌های «ظرف حاوی سیال» (به عنوان حوزه مبدأ^۵) بر برخی ویژگی‌های قلب غمگین (به عنوان حوزه مقصد^۶) مواجه می‌شویم. به این روند ناآگاهانه استعاره مفهومی^۷ می‌گویند و پیوندهای موجود میان این دو حوزه نگاشت یا انطباق^۸ نام دارد. نگاشت‌ها به دو دسته سازه‌ای^۹ و استلزامی^{۱۰} طبقه‌بندی می‌شوند. برای مثال، در استعاره «احساس سیال درون ظرف است»، از نگاشت‌های سازه‌ای آن می‌توان به «بدن به مثابه ظرف»، «احساس به مثابه سیال درون ظرف» و «علت احساس به مثابه علت تغییر در سیال» اشاره کرد. بسیاری از نگاشت‌های دیگر که در نمودهای زبانی متنوع بازنمایی می‌گردند و عمدتاً با هدف تأکید

-
1. metaphor
 2. Hawkes, T.
 3. Johnson, M.
 4. cognitive approach
 5. source domain
 6. target domain
 7. cognitive metaphor
 8. mapping
 9. basic
 10. non-basic

بر شدت به وجود می‌آیند، جزو نگاهت‌های استلزامی یا غیرسازه‌ای هستند، نظیر شدت احساس به مثابه امتلاء، بیشترشدن شدت احساس به مثابه سرریز کردن سیال، کم‌شدن شدت احساس به مثابه کم‌شدن شدت فشار در سیال و ...

باید خاطر نشان کرد که تمامی نگاهت‌های استلزامی یک استعاره در هر عبارت نمود پیدا نمی‌کنند، چرا که همان‌گونه که از عنوانشان پیداست، این نگاهت‌ها استلزامی‌اند. این نگاهت‌ها جهت تأکید ذکر می‌شوند و تفاوت‌های بینا فرهنگی در آنها بازتاب بیشتری دارند، زیرا ترجیحات شناختی - فرهنگی و شرح و بسط استعاری را بهتر نمایش می‌دهند. بنابراین، همانطور که اشاره شد، رابطه میان دو حوزه اصلی استعاره، می‌تواند دستخوش شرح و بسط استعاری و پدید آمدن استلزامات استعاری شود، نظیر بازویسته‌بودن ظرف، کم‌وزیادبودن ماده درون آن، خالص و کدربودن ماده یا ظرف و ... حال ممکن است فرهنگی درون‌نگراتر باشد و با توجه به ارزش‌پنداری عدم‌ابراز واکنش به غم (نظیر گریه و شکوه)، بر بسته‌بودن ظرف تأکید کند و فرهنگی دیگر درد دل کردن و اظهار ناراحتی را روا بداند و بازبودن ظرف را برجسته نماید.

لازم به ذکر است که اگر حوزه مبدائی تمامی ظرفیت استلزامی خود را به مقصد منتقل کند، این بدان معنا نیست که این مبدأ توانسته مفهوم مقصد را به‌طور کامل توضیح دهد، چرا که مقصد - به‌ویژه اگر عاطفه باشد - ساختار مفهومی پیچیده‌ای دارد که نیاز است با حوزه‌های مبدأ متعددی مفهوم‌سازی^۱ گردد.

در رابطه با ویژگی‌های حوزه مبدأ، حدومرزی برای انتقال ویژگی‌های این حوزه و استلزام‌های آن به مقصد وجود دارد. برای مثال، در استعاره «احساس سیال درون ظرف است» نحوه قرار گرفتن ظرف روی سطحی در زیرش، در عبارت استعاری «چشمان پر از اشک» از ظرف به چشم منتقل نمی‌شود؛ چرا که موقعیت چشم در صورت مانند ظرفی نیست که بر روی سطح زیرین قرار گرفته باشد. کوچش^۲ (۱۳۹۸) بر این باور است که «عامل تعیین‌کننده در انتقال‌های مجاز از مبدأ به مقصد استفاده از مفهوم استعاره نخستین است، چرا که در واقع این استعاره‌های پایه هستند که مشخص می‌کنند کدام عناصر مبدأ بر مقصد منطبق می‌شوند» (کوچش، ۱۳۹۸: ۱۸۶-۱۸۷). مثلاً، در استعاره‌ای نظیر «نظریه

1. conceptualization

2. Kövecses, Z.

ساختمان است» - که از استعاره‌های نخستین «چارچوب منطقی، چارچوب فیزیکی است» و «مقاومت راست ماندن است» تشکیل شده است - تنها عناصری که بتوانند به حوزه‌های مبدأ استعاره‌های نخستین «چارچوب فیزیکی» و «راست ماندن» مرتبط باشند، مجازند که بر حوزه مقصد «نظریه» منطبق گردند و عناصر غیرمرتبط، نظیر «پنجره» و «دودکش» به آن راه نمی‌یابند (کوچش، ۱۳۹۸: ۱۴۲-۱۴۳).

در این پژوهش، به بررسی آن بخش از مفهوم غم می‌پردازیم که با ظرف و استلزامات آن مفهوم‌سازی می‌گردند. در تقسیم‌بندی لیکاف^۱ و جانسون (۱۳۹۵)، استعاره‌های متداول یا قراردادی^۲ که در زبان معمول روزمره به کار می‌روند، از نظر کارکرد شناختی‌شان به سه گروه ساختاری^۳، هستی‌شناختی یا وجودی^۴ و جهت^۵ تقسیم می‌شوند. این‌ها همان استعاره‌هایی هستند «که به نظام مفهومی معمول فرهنگ ما - که در زبان روزمره مانعکاس می‌یابد - ساختار می‌بخشند، [و اما] استعاره‌هایی که خارج از نظام مفهومی قراردادی ما هستند (استعاره‌هایی که خیال‌پردازانه و خلاقانه‌اند)، قادرند در کی جدید از تجربه‌ها به ما بدهند. بنابراین، می‌توانند معنایی نو به گذشته‌ها، فعالیت‌های روزانه ما و آنچه که می‌دانیم و باور داریم بدهند، نظیر استعاره جدید «عشق یک اثر هنری مشترک است» (لیکاف و جانسون، ۱۳۹۵: ۲۱۷). در استعاره‌های هستی‌شناختی، به حوزه‌های مقصد مبهم و انتزاعی (نظیر مفاهیم احساسی^۶) عمدتاً با مبدأهایی نظیر شیء، ماده، ظرف و ویژگی‌های انسان، ماهیت وجودی بخشیده می‌شود. بنابراین، «استعاره‌های وجودی در کی عمیقاً بنیادین و درعین حال خام از مفاهیم مقصد به دست می‌دهند که در مرحله بعد، مقدمات فهم استعاره‌های ساختاری را فراهم می‌کنند» (کوچش، ۱۳۹۸: ۷۵). این در حالی است که استعاره‌های ساختاری به نگاشت عناصر تشکیل‌دهنده ساختار حوزه مبدأ بر عناصر حوزه مقصد اشاره دارند. به تعبیری، ساختار حوزه مبدأ بر حوزه مقصد منطبق می‌شود و مفهوم مقصد را نیز دارای ساختار می‌سازد. برای نمونه، در «فرد غمگین پنجر است» بخشی از ساختار اتومبیل بر فرد غمگین منطبق می‌گردد؛ نهایتاً استعاره‌های جهت می‌توانند به هر یک از جهت‌های

-
1. Lakoff, G.
 2. conventional metaphors
 3. structural metaphor
 4. ontological metaphor
 5. orientational metaphor
 6. emotional concepts

بالا - پایین، درون - بیرون، جلو - عقب، دور - نزدیک و مرکز - حاشیه اشاره کنند. البته، استعاره ظرف می‌تواند نوعی حرکت و جهت را نیز در ضمن خود داشته باشد. وقع فی مأزق (افتاد در تنگنا و مضیقه)، تدفَّقُ حنین (سرریز شدن اشک شوق) که به ترتیب، به حرکت و جهت به سوی پایین و بالا اشاره دارند. «استعاره‌های جهتی عمدتاً نقش ارزیابی دارند» (کوچش، ۱۳۹۸: ۷۵). به بیان دیگر، «گاهی بازنمود زبانی استعاره مفهومی را می‌توان به دو یا چند اسم‌نگاشت نسبت داد و در نتیجه، آن را در بیش از یک طبقه قرار داد. جمله [در افسردگی افتادم] را در نظر بگیرید که از یک سو می‌توان آن را حاصل اسم‌نگاشت [حالات روحی، ظرف هستند] دانست و ذیل استعاره ساختی قرار داد و از سوی دیگر، می‌توان آن را حاصل اسم‌نگاشت [خوشحالی در بالا و غم در پایین است] و استعاره‌ای جهتی در نظر گرفت» (افراشی، ۱۳۹۲: ۱۴۹).

درباره استعاره ظرف برای تصور غم، می‌توان گفت که ظرف یکی از مؤثرترین حوزه‌های مبدأ برای درک و بیان وجود غم و مقدار آن در زبان‌های فارسی و عربی است. به طور کلی، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

- ۱) نقشه استعاری ظرف برای فهم و بیان غم در زبان‌های فارسی و عربی به چه صورت است؟
- ۲) استعاره مفهومی ظرف برای مفهوم‌سازی غم در چه حوزه‌های مبدائی در زبان‌های مذکور تجلی می‌یابد؟
- ۳) چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی در ساختار مفهومی ظرف‌انگاری غم میان این دو زبان وجود دارد؟

۲. پیشینه پژوهش

در رابطه با زبان عربی فصیح، غم سهم چندانی در مطالعات زبان‌شناختی ندارد. از معدود پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه - علاوه بر رساله‌ای که مقاله حاضر برگرفته از آن است - می‌توان به مقاله «رویکرد مفهومی به ساختار افعال روان‌شناختی در زبان عربی»^۱ از الفراوزی و مرزوق (۲۰۲۱) اشاره کرد. در پژوهش مذکور، به اختصار به عشق/ نفرت،

۱. مقاربه تصویری معرفیه لبنیه الأفعال النفسية فی اللسان العربی قضایا و نماذج.

خشم / نارضایتی، غم / شادی، غرور / کم‌رویی و... پرداخته شده و غم، خشم، نفرت و شرم جزو احساسات انقباضی و عکس آنها، جزو احساسات انبساطی طبقه‌بندی شده است. پژوهش‌های متعددی به بررسی احساس غم در زبان فارسی و گاه مقایسه ویژگی‌های آن با دیگر زبان‌ها پرداخته‌اند. از این میان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

پایان‌نامه «بررسی مقابله‌ای استعاره در زبان‌های فارسی و انگلیسی بر اساس نظریه استعاره‌های مفهومی» از صراحی (۱۳۹۱)، به بررسی استعاره‌های خشم، شادی، غم، ترس و رنگ در زبان فارسی بر اساس الگوی شناختی - زبانی لیکاف و کوچش (۱۹۸۷) پرداخته و آنها را با زبان انگلیسی مقایسه کرده است. نتایج حاصل از این تحقیق شباهت‌ها و تفاوت‌های فراوانی را میان استعاره‌های مربوط به احساسات مذکور در این زبان‌ها نشان می‌دهند.

مقاله «بیان استعاری غم و شادی در گفتار روزمره» از ملکیان و ساسانی (۱۳۹۲) به بررسی مفاهیم مذکور در گفتار روزمره در چارچوبی شناختی می‌پردازد. داده‌های این مقاله از محدوده شهر تهران گردآوری شده است. در مجموع، تحلیل بر روی ۱۲۵ عبارت صورت می‌گیرد که از این میان، ۸۱ مورد به غم و ۴۴ مورد به شادی مربوط است. آنها مشخص می‌نمایند که رایج‌ترین قلمروهای مبدأ برای غم به ترتیب ویرانی، بیماری و مرگ و برای شادی، وضعیت روحی و جسمی خوب و پرواز کردن/ بالا رفتن هستند.

پایان‌نامه «مفهوم‌سازی استعاری احساسات در زبان فارسی با رویکردی شناختی» (مولودی، ۱۳۹۴)، با استفاده از روش پیکره‌بنیاد و از طریق مطالعه استعاره‌ها و مجازهای شناسایی شده و بررسی فراوانی آنها در پیکره، انگاره‌های شناختی پنج احساس مورد مطالعه را معرفی می‌نماید.

مقاله «استعاره‌های مفهومی غم در زبان فارسی: رویکردی شناختی و پیکره‌ای» از فرشی و همکاران (۱۳۹۸)، به بررسی چگونگی مفهوم‌سازی استعاری حوزه عاطفی غم در پایگاه دادگان زبان فارسی می‌پردازد. آنها به این نتیجه می‌رسند که فارسی‌زبانان برای مفهوم‌سازی غم بیشتر از حوزه‌های مبدأ ماده یا شیء، مکان و زمان، جاندار، ظرف و مظروف، تجربه و بیماری/ آسیب فیزیکی استفاده می‌کنند. این پژوهش اندام‌واژه «دل» را دارای بیشترین کاربرد برای بیان و تصور غم در میان فارسی‌زبانان می‌داند.

۳. روش پژوهش

روش انجام پژوهش حاضر، توصیفی - تحلیلی و در چارچوب استعاره‌شناختی است. داده‌های استعاری این پژوهش عبارت‌های متداول و رایج در زبان‌های فارسی و عربی هستند که سازوکار شناختی ظرف‌انگاری غم را نشان می‌دهند. به‌همین منظور، گزیده‌ای از عبارت‌های استعاری مربوط به مفهوم غم و ناراحتی از صورت‌های گفتاری و نوشتاری زبان‌های فارسی و عربی و از منابع مختلف، جهت مقایسه گردآوری شده است. سپس، بر اساس نظریه استعاره مفهومی، این عبارت‌ها مورد مطالعه و تحلیل قرار می‌گیرند. باید خاطر نشان کرد که منابع داده‌های پژوهش حاضر، علاوه بر شرح معنی، به طرح شاهد مثال نیز پرداخته‌اند و این موضوع امکان ذکر مثال‌ها را برای استعاره‌های مطرح در پژوهش فراهم آورده‌اند. این شاهد مثال‌ها عبارتند از: امثال و حکم تألیف دهخدا (۱۳۶۳) در چهار مجلد، فرهنگ امثال و تعابیر عربی - فارسی از ناظمیان (۱۳۹۳)، المنجد فی اللغة العربیة المعاصرة تألیف جمعی از نویسندگان (بی تا) و فرهنگ فارسی عامیانه از نجفی (۱۳۸۷).

۴. یافته‌ها

غم^۱ و ناراحتی دارای ساختار مفهومی پیچیده‌ای هستند و طیفی از احساسات ملایم تا شدید، مثل ناراحت شدن از یک موضوع تا احساس بدبختی در زندگی را دربرمی‌گیرند. احساس ناراحتی و ناخشنودی گستره وسیعی دارد، چراکه در دامنه دیگر احساسات عمدتاً منفی نیز حضور دارد؛ به گونه‌ای که، در بسیاری از موارد، مرز مشخصی میان آن و دیگر احساسات نمی‌ماند، نظیر احساس ناراحتی و گرفتگی موجود در یأس و ناامیدی، فقر و نیاز، ملال و خستگی، اشتیاق و طلب شدید، حسرت، شرم و خجالت، موردظلم واقع شدن و استیصال، بی‌تابی، اضطراب، بی‌صبری، ناراحتی فروخورده و کینه، مشغولیت فکری، چندان و اشمئزاز، مشقت و مشکل، ترس از پیشامد حزن‌انگیز، خشم و حتی شادی:

۱. از واژه‌های اصیل فارسی برای بیان غم و ناراحتی، می‌توان به دُژم و تنگ‌دل اشاره کرد که دیگر استعمال ندارند. فردوسی می‌سراید:

جهاندار نپسندد از ما ستم که ما شاد باشیم و دهقان دژم

اگرچه دل‌ها پر خون است شکوه شادی افزون است^۱

شایان ذکر است که واژه‌های دال بر غم، هر کدام یکی از ویژگی‌های غم را در خود بازتاب می‌دهند. مثلاً، واژه «غصه» از غص^۲ به معنای گیر کردن چیزی در حلق گرفته شده است، از آن جهت که شخص غمگین در حالتی از غم، احساسی شبیه به این پدیده تجربی را دارد. سپس، این واژه که برای این حالت از غم در عربی مستعمل شد، به مرور تعمیم یافته و برای انواع غم به کار رفته است. هرچند در عبارت «دل پر غصه» ممکن است اشارتی به بنیان تجربی آن شود؛ از آن جهت که فرد آنچه را که در گلویش انباشته و مانع می‌گردد، ناچار است فرو برد تا حدی که دل پر از غصه شود.

در رابطه با غم، ریشه معنایی آن به گرفتگی جو و احساس فشار ناشی از آن اشاره دارد: مُسْتَقْبِلٌ مُنْقَلٌ بِالْغَيْومِ (آینده سنگین شده/ تحت فشار با ابرها)، غَمْنِي سَفْرَه (سفرش حال مرا گرفت/ ابری کرد)، مغموم من سلوک ابنه (گرفته/ ابری از رفتار پسرش) و برای حالتی از ناراحتی است که گویی چیزی دل/ دنیای فرد را پوشانده و تاریک کرده و منفذ و فَرَجی به بیرون نیست که عکس آن، فَرَجَ اللهُ الْغَمَّ (خدا غمش را بگشاید/ منفذ ایجاد کند) است.

۴-۱. استعاره احساس به مثابه ماده درون ظرف

استعاره ظرف برای مفهوم‌سازی مفاهیم انتزاعی متعددی به کار می‌رود. این استعاره در جهت درک و شناخت ابتدایی و خام احساس وارد عمل می‌شود و احساس را به مثابه ماده درون ظرف (بدن، دل، ...) به عرصه وجود می‌آورد و به آن در قوه ادراکی و زبانی بشر هستی می‌بخشد. علت انتخاب شناختی و ناآگاهانه این استعاره برای احساس این است که انسان به هنگام تجربه احساس، خود یا برخی از اعضای بدنش را ظرفی می‌بیند که احساس به مثابه ماده‌ای در او جای می‌گیرد. در واقع، حالتی از احساس که فرد آن را تجربه می‌کند،

۱. شعر از هوشنگ ابتهاج (سایه).

۲. غص: چیزی در گلویش گیر کرد که مانع از تنفس شد: «غصّ بالطعام، بالماء». (مجموعه من المؤلفین، بی تا: ۱۰۵۶)؛ غُصَّةٌ فِي حَلْقِهِ: استخوانی است در گلو، او، مایه ناراحتی اوست، نمی‌گذارد آب خوش از گلو او پایین برود (ناظمیان، ۱۳۹۳: ۲۶۷).

حوزه مفهومی ماده درون ظرف را در ذهن برمی‌انگیزاند و این گونه است که مقصد، یعنی احساس، مبدأ را فعال می‌کند. سپس، ارتباطاتی میان این دو حوزه در واقعیت شناختی ذهن برقرار می‌گردند. بنابراین، وجه ارتباط در استعاره شناختی صرفاً امری خیالی و توهمی نیست. در رابطه با موضوع این پژوهش، درک و تجربه ما از برخی خصوصیات مفهوم غم و ناراحتی، انتخاب برخی ویژگی‌های حوزه ظرف را برمی‌انگیزاند و معنادار می‌کند.

مفهوم‌سازی احساس با ماده درون ظرف گستره‌ای جهانی دارد و طبعاً از زیرساخت‌های نظام مفهومی فرهنگ/زبان‌های فارسی و عربی است. با وجود این، نوع اطلاعاتی که در حوزه‌های مبدأ این استعاره در هر کدام از این زبان‌ها رمزگذاری شده متفاوت است. «احساس ماده درون ظرف است» به همان شکل کلی استعاره ظرف است، ولی جزئیات ظرف و مظروفی، ماهیت، کمیت و کیفیت آن دو را باید در نمودهای زبانی آن جست (یکی شاد و دیگری پر از درد و رنج، دل پرغصه‌ای دارد، دلش پر است، از فلانی دل‌پری دارد). در عبارت اول، کلیت بدن به مثابه ظرف تصور شده است و در دیگر تعبیر، دل به عنوان ظرف معرفی شده است. کمیت ماده درون ظرف از دیگر ویژگی‌های استعاره مزبور است که در این تعبیر، ظرف پر است، ولی جزئیات بیشتری نظیر ماهیت مظروف، دما و کیفیت آن مشخص نیست.

یو^۱ (77: 1995) می‌گوید که «وقتی بدن ظرف است، سیالی که سرریز می‌شود با سهولت بیشتری دیده می‌شود، نسبت به زمانی که قلب ظرف است، زیرا قلب یک عضو داخلی است و آنچه از آن لبریز می‌شود به درون بدن می‌ریزد». نمودهای زبانی «غم سیالی در قلب است»، چه در زبان عربی و چه در زبان فارسی، صحت این گفته را تأیید می‌کنند، چرا که شدت غم در عباراتی که برآیند سرریز شدن قلب هستند در مقایسه با عبارت‌هایی که برآیند سرریز شدن بدن هستند، چندان آشکار نیست. مثلاً، شدت غم در تعبیری نظیر دل پر درد؛ ملاً الغم قلبه (غم قلبش را پر کرد) می‌تواند دروندادتر و از تعبیری مانند جانش به لبش رسید؛ علت السامه (ناراحتی و کلافگی از او بالا رفت؛ یعنی او را فراگرفت) باشد.

1. Yu, N.

۲-۴. استعارهٔ غم به‌مثابه ماده درون ظرف

چنانکه اشاره شد، استعارهٔ ظرف یکی از بنیادی‌ترین حوزه‌های مبدأ و سازوکارهای شناختی احساس است. این استعاره به تعامل احساس (به‌مثابهٔ ماده) با حوزهٔ روان‌شناختی فرد (به‌عنوان ظرفی که در طول زندگی فرد و در ارتباط با متغیرهای جسمی و محیطی بی‌شماری شکل گرفته است) اشاره دارد. برخلاف مفهوم ظرف در جهان واقعی، ظرف ذهنی فرد شیئی جامد و غیرقابل‌تغییر نیست، بلکه در تعاملی دوسویه با احساس قرار می‌گیرد: هم احساس فرد با توجه به نوع واکنش ظرفیت روان‌شناختی شکل می‌پذیرد و هم ظرفیت فرد در نتیجهٔ تعامل با احساس دچار تغییر می‌گردد. به بیان دیگر، احساس در درجهٔ اول نوعی انفعال و تغییر است که امکان دارد به انعطاف به مفهوم ظرفیت‌سازی و سازش‌پذیری منجر گردد. بررسی نمودهای زبانی نشان می‌دهد که ظرف غم، مفهوم انعطاف و تاب‌آوری را دربردارد: منقبض می‌شود/ تنگ می‌گردد/ سرریز می‌کند/ پر می‌شود/ می‌ترکد. این تعبیر به ظرفیت‌ناپذیری ظرف در غم اشاره دارند. برای مثال، کمی ظرفیت داشته باش و زود به خودت نگیر؛ یعنی زود ناراحت نشو.

از نظر فرهنگی، دو دیدگاه راجع به ظرف وجودی افراد و امکان قضاوت و ارزیابی آنها وجود دارد. یکی اینکه «ظرف وجودی همگان یک‌اندازه است» و تفاوت را باید در عوامل محیطی جست‌وجو کرد؛ یعنی چنانچه افراد در شرایط یکسان قرار بگیرند، عکس‌العمل نسبتاً مشابهی حاصل می‌گردد: تا با کفش‌های کسی راه نرفتی قضاوتش نکن.

دیدگاه دیگر اینکه، ظرف روان‌شناختی احساس، در میان همگان یک‌اندازه نیست و هر فردی ظرفیتی دارد، ولی کسی بر ظرفیت دیگری آگاه نیست و این موضوع قضاوت توان دیگران را غیرممکن می‌سازد: *لا یكلف الله نفساً إلاًّاً وُسْعها* (بقره/ ۲۸۶) (خداوند هیچ‌کسی را جز به قدر ظرفیتش / توانش مکلف نمی‌کند).

در رابطه با ساختار شناختی ظرف برای تصور غم، باید گفت که این ساختار، هندسهٔ شناختی نسبتاً پیچیده‌ای دارد. تعدادی از عبارات، غم را ماده‌ای درون ظرف می‌دانند که جزئیات آن از طریق نمودهای زبانی آن آشکار می‌گردد، مثلاً «غصه خوردن» در

فارسی، راه یافتن ماده غم به دل را صراحتاً از طریق خوردن توضیح می‌دهد. بنابراین، فرد فارسی زبان غم را می‌خورد و غم نوعی خوراک است.

در زبان عربی این موضوع مقداری متفاوت می‌نماید؛ بدین صورت که غم در ابتدا، چشیدن ماده‌ای ناگوار یا آن ماده‌ای است که فرودادن آن دشوار است و در گلو انباشته و موجب انسداد حلق می‌شود (غصّ، شجا، جرض و... (در گلویش گیر کرد، گلویش بند آمد)) و ممکن است فرد آن را فرو دهد، مانند بلع إهانة (اهانتی را قورت داد/ بلعید) و این گونه غم ماده‌ای درون ظرف می‌گردد.

در برخی عبارات، آنچه به عنوان ناراحتی و غصه چشیده می‌شود با ماده‌ای بسیار داغ یا تلخ تصور و تعبیر می‌شود؛ یعنی سیالی که کیفیت آن به گونه‌ای است که به سختی می‌توان از آن چشید، چه برسد که بتوان آن را خورد. چشیدن با توجه به مقدار کم آن، ماهیت غیر قابل تحمل آنچه چشیده می‌شود را برجسته می‌کند. طبق عباراتی که در ذیل می‌آیند، گویی ماده غم آنقدر داغ (عذاب) یا تلخ (مُرّ) است که چشیدن آن زجر آور است: أذاقه العذاب (به او عذاب چشانند)، أذاقه الأمرین (دو تلخ را به او چشانند)، ذاق العلقم منه (از او تلخی چشید)، جرّعه العذاب (به او عذاب را جرعه جرعه چشانند)، تجرّع كأس الهزيمة (جام شکست را چشید). در این عبارات، ذره ذره و پیوسته زجر کش کردن فرد برجستگی دارد؛ در همین زمینه در زبان فارسی «جام زهر را سر کشید» وجود دارد.

در زبان فارسی نیز، «بغض» به همان معنای گرفتگی و فشردگی گلو نمود زبانی دارد که عمدتاً راه حلش ترکیدن و گریه انفجاری است (چیزی توی گلویت نیست، این بغض است که جمع شده، یک ذره دیگر گریه بکنی خوب می‌شوی). در عبارات عربی، غالباً بر فرودادن آن تأکید می‌شود. نتیجه اینکه، فرد عرب زبان راه حل را در فرودادن غصه برای راحت شدن از آن می‌داند و فارسی زبان، در نخوردن آن (غصه نخور). در رابطه با همین معنا، می‌توان گفت بر عکس فرد غمگین، فرد شاد محدودیت و مانعی در حلق ندارد: استساغ أمرا، عرضاً (موضوع یا پیشنهاد برایش خوراکی گوارا بود که بلعش آسان باشد). بدین معنا که از آن موضوع با خشنودی استقبال کرد یا (هنیئا مریئا) که جهت لذت بردن از چیزی گفته شود و به همان معنای خوشگواری اشاره دارد.

آن گونه که از عبارات برمی آید، سخنگویان زبان های عربی و فارسی بر اینکه «غصه، ماده ای خوردنی / چشیدنی / بلعیدنی است»، تقریباً اتفاق نظر شناختی دارند، ولی به هنگام بیان آن به دو صورت تعبیر می کنند؛ یعنی فرد عربی زبان، ناراحتی را آن چیزی می داند که راه گلویش را می بندد و ناچار است آن را فرو دهد. همچنین، برای بیان آن تعبیر متعددی دارد که خود نشان از برجسته سازی این حالت تجربی دارند: غصنی هذا الخبر (این خبر گلویم را بند آورد)، ورد علی من أمر رفیقی ما شجانی (درباره رفیقم خبری آمد که در حلقم گیر کرد)، حال الجریض دون القریض (گلو گرفته، شعر و قریضه نتواند)، بلع إهانة (اهانتی [که در گلویش گیر کرده بود] را قورت داد). همگی این موارد به گیر کردن چیزی در گلو اشاره دارند. این در حالی است که فرد فارسی زبان به صراحت واژه خوردن را به کار می برد (غصه خوردن / افسوس خوردن / حسرت خوردن / حرص و جوش خوردن). ماهیت این خوراکی تقریباً نامشخص است، اما برخی عبارات نشان می دهند که این خوراکی مضر و آسیب رسان است و گاهی دل را خون می کند، نظیر خون دل / جگر خوردن؛ یعنی خوردن ماده ای که مایه زخمی و خون شدن دل است. تعبیر خوردن برای غصه در زبان فارسی می تواند از آن جهت باشد که فرد مادامی که غمگین است، گویی مدام غصه می خورد، سیر است و میل به غذا ندارد. به عبارتی، به جای غذا، غصه می خورد؛ بدین صورت که فرد مدام بغض گلویش را فرو می برد و با هر نفس توأم با بغضی که فرو می دهد گویی لقمه ای از جنس غم می خورد و به جهت انباشت ماده غم در دلش، احساس سیری و امتلاء می کند (اینقدر غصه خورده که نی قلیون شده). خوردن و درعین حال، نی قلیون بودن، که شیئی تو خالی است، نشان از واقعیت شناختی - تصویری امتلاء دارد، نه واقعیت خارجی - مصداقی آن، چرا که در این حالت، فرد غذایی در درون ندارد. با توجه به مفهوم «خوردن»، خوردن جامد و سیال مفروض است. کما اینکه برخی عبارات به وضوح غصه را غذا تعبیر می کنند: پیش هر کس و ناکس سفره دلش را باز می کرد؛ یعنی دل پر غصه، سفره پر از غذا است.

برخی عبارات از راه یافتن ماده غم به دل، از راه دیگری پرده برمی دارند. بدین صورت که غم دل را زخمی می کند و از آن زخم، خون به درون دل تراوش می کند و این گونه دل پر می گردد از سیالی که خون است (دل پر خونی دارد، دلش یک کاسه

خون بود، دلم / جگرم خون شد). در اینجا، مادهٔ درون ظرفِ دل خون است، گاهی غذاهای متنوع است (سفرهٔ دل^۱)، گاهی ماده‌ای که در زبان فارسی ظرف را پر کرده، جان است (جون به سر شده، جونش به لب رسیده؛ یعنی در شُرْفِ مرگ است). برای مفهومِ دل‌خون‌شدن در عربی این عبارات وجود دارند: انفطر قلبه دما (دلش شکست و خونی شد)، قطر قلبه دما (دلش خون چکید)، خَطْبُ يَدْمِي الْفُوَادِ (مشکلی که دل را خون می‌کند)، إِهَانَةُ مُدْمِيَّةٍ (اهانت خون‌کننده)، قَرِحَ قَلْبُهُ مِنَ الْحَزَنِ (دلش از غم زخم شد)، دفع فيه دم قلبه (خون دل در آن راند). خون‌شدن دل، گاهی به شکسته‌شدن آن با عاملی خارجی - و نه فرودادن چیزی آسیب‌زا - اشاره دارد، نظیر هدفِ تیر قرار گرفتن و اصابت، مانند آنچه در مفهوم واژهٔ «مصيبة» می‌بینیم؛ یعنی غم تیری است که فرد یا عضوی از او، نظیر قلبش را هدف قرار داده، به آن اصابت کرده و زخمی‌اش می‌کند.

همچنین، تعبیری نظیر «خون‌گریه کردن» می‌تواند به این نکته اشاره کنند که این خون، خونِ دلی زخمی است که از چشم جاری می‌گردد: إِذَا قَرِحَ الْجَنَانُ بَكَتَ الْعَيْنَانِ (وقتی دل زخمی شود چشم اشک می‌ریزد)، بکی هفوةً بدموع من دم (او ناگهان با اشک‌هایی از خون گریست)؛ در زبان فارسی (خون‌گریه می‌کرد). به تعبیری، خون‌شدن اشک، ناشی از یک قلب زخمی و شکسته است و اشک خونین از سرریزیدن خون دل حکایت دارد. استعارهٔ شناختی خون‌گریه کردن می‌تواند به این مسأله اشاره داشته باشد که تصور شناختی الزاماً مطابق با واقعیت فیزیولوژیکی نیست، چنانکه از نظر ذهنی - زبانی^۲، چشم به دل راه دارد و اشک آن سرریزیدن سیال دل است.

در زبان فارسی، تعبیر «یک چشمش اشک است، یک چشمش خون» وجود دارد که در عربی متناظری برای آن نیافتیم. در این استعاره، غم امتلائی همزمان دو چشم به‌مثابهٔ دو ظرف است؛ یکی از مادهٔ اشک و دیگری از خون.

بخش بزرگی از عبارات برآمده از استعارهٔ «غم مادهٔ درون ظرف است»، دل را به‌عنوان ظرف معرفی می‌کنند. کمااینکه، در زبان فارسی به فرد غصه‌دار دلداری

۱. دل در فارسی به‌معنای درون است و به‌اقتضای مقام گاهی به معده و گاهی بر قلب اطلاق می‌گردد.

(دل+داشتن) می‌دهند که در این تعبیر نیز، دل به‌عنوان ظرف معرفی می‌شود. گویی، به فرد می‌گویند ظرفیت دل خود را بیشتر کند تا بیشتر تاب آورد و همچنین، می‌تواند به این معنا باشد که دل داشته باشد؛ یعنی شجاعت و جسارتِ رویارویی یا عبور از محنت‌هایش را داشته باشد: أظهر شجاعه عند المصیبه (به‌هنگام مصیبت شجاعت نشان داد).

با وجود این، نقشه استعاری ظرف استلزاماتی دارد، نظیر درب‌دار بودن و باز یا بسته بودن درب ظرف که برای تصور غم، درب آن گاهی باز می‌شود و سیال درون آن سرریز می‌کند؛ یعنی به‌صورت اشک جاری می‌گردد یا با حرف زدن تخلیه می‌شود (این را به ناظم گفتم که سر دردِ دلش باز شد؛ حرف زدم خالی شدم)، پس دردِ دل کردن، بیرون‌ریختن ماده غم و کاهش آن است؛ در زبان عربی: فتح صدره / قلبه له (سینه‌اش / قلبش را برایش باز کرد)، فَضَّ الجرابَ (کوله‌اش را باز کرد). در بعضی موارد، درب باز نمی‌شود: انغلق علی نفسه (در را بر خودش بست؛ یعنی منزوی شد). در این گونه موارد، انفجار و ترکیدن نیز قابل تصور است (دلم دارد می‌ترکد، ناگهان بغضش ترکید)؛ در زبان عربی: انفجر بالعویل، فانفجر بالبكاء، انفجر بالنَّحْب (به ناله / گریه / هق هق ترکید یا منفجر شد)، فقع فلان (فلانی ترکید). مطابق با این تعبیر، ماده درون ظرف می‌تواند خون، اشک، جان، ناله و شیون و حرف باشد و یا ماهیت آن نامعلوم باشد.

درباره انفجار، «این مفهوم استعاری در حقیقت برگرفته از دانش عمومی ما نسبت به جهان اطراف است: هنگامی که مایع یا گاز در محفظه‌ای قرار داده و گرم شود، مولکول‌های آن منبسط می‌شوند و این مسأله باعث افزایش فشار درونی ظرف خواهد شد. اگر این وضعیت ادامه پیدا کند، منجر به انفجار می‌گردد» (صراحی، ۱۳۹۱: ۱۱۸). در واقع، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، درک و تجربه ما از برخی خصوصیات مفهوم غم و ناراحتی، انتخاب برخی ویژگی‌های حوزه ظرف را برمی‌انگیزاند. در اینجا و در مورد مفهوم انفجار، نوعی از ارتباط و همبستگی وجود دارد که عرصه آن، محیط است؛ یعنی نوعی پیوستگی را میان برخی رخداد‌های محیطی می‌بینیم و تجربه می‌کنیم. به‌عنوان مثال، انفجار و ترکیدن با افزایش حجم و انبساط مرتبط هستند (شبه نیستند). این نوع ارتباط، استعاره مفهومی «انفجار، حجم / انبساط است» را می‌سازد. همین استعاره است که نمودهای زبانی «انفجر بالعویل، بغضش ترکید» را معنادار می‌کند.

گاهی عواطف به‌مثابه ماده از طریق سرریز کردن و گریه و حتی انفجار خالی نمی‌شوند، بلکه سرکوب شده و به ناخودآگاه می‌روند. به نظر می‌رسد مفهوم سرکوب‌شدگی با صبوری فرق دارد، چراکه در صبوری، فرد حل شدن مشکل را در نظر دارد و با هدف حل مسأله، تحمل می‌کند و نیز ماهیت مشکل برایش مشخص است. این در حالی است که عاطفه سرکوب‌شده، به حالتی زمینه‌ای و مبهم بدل گشته و فرد ممکن است متوجه نباشد که مشکلی دارد و اینکه علت یا راه‌حل آن چیست: کبت غیظه، ألمه، نحیبه، عواطفه (خشمش / دردش / ناله‌اش / عواطفش را سرکوب کرد) یعنی درش را باز نکرد که خالی شود.

از دیگر استلزامات استعاره ماده درون ظرف، کمیت آن است که در غم بیشتر تأکید بر پر بودن ظرف می‌شود. نمودهای زبانی «غم امتلاء است» در زبان عربی عبارتند از: وقلبی مُترَعٌ بِالْأَلَمِ وَالْحَزَنِ وَالْأَسَى (قلبم پر از درد و غم و تاسف است)، تَدَقَّقُ حَنِينًا، وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا (چشمانشان پر از اشک اندوه می‌گردد)، كَطَّ الْغَيْظُ صَدْرَهُ (ناراحتی و کینه سینه‌اش را پر کرد). در این نمودهای زبانی، ظرف قلب، کلیت بدن، چشم، سینه یا عضوی نامعلوم است و همان‌طور که اشاره شد، طبق گفته یو (1995)، امتلائی اندام‌های درونی کمتر از اندام‌های بیرونی یا کلیت بدن ابراز دارد.

در عبارات فوق‌الذکر دیدیم که غم می‌تواند امتلاء باشد، شادی نیز در برخی عبارات با امتلاء مفهوم‌سازی می‌گردد (مملؤ از شادی). تفاوت در اینجاست که فرد شاد با وجود امتلاء، احساس سبکی می‌کند، نه سنگینی. این ماده و امتلاء در فرد شاد تولید نیرو و انرژی می‌کند؛ به گونه‌ای که روی پایش بند نمی‌شود و می‌خواهد پرواز کند. بالعکس، فرد غمگین، در عین امتلاء، خالی از انرژی، رمق، جان، نا و توان است؛ یعنی ماده موجود در استعاره‌های زبانی غم منفی، مضر و سنگین ارزیابی می‌گردند (دلم پر بود، حرف زدم سبک شدم)!

از دیگر استلزامات ظرف‌انگاری دل، بزرگی و کوچکی آن است که در غم ممکن است گنجایش کم ظرف موردنظر باشد. مثلاً، به کسی که شوخی را بر نمی‌تابد

۱. در «حرفش روی دلم موند»، ثقلِ غم به‌جهت فشار از سوی باری است که روی دل قرار گرفته و نه از ماده درون آن.

می گویند «فلانی بی ظرفیت است»؛ یعنی ظرف روانش کوچک است و زود ناراحت می شود. همان طور که پیش تر اشاره شد، به فرد غصه دار نیز دلداری (دل+داشتن) می دهند؛ گویی به فرد می گویند ظرفیت خود را بیشتر کند تا بیشتر تاب بیاورد.

برخی عبارات بیانگر ویژگی های ظرف اند، بدون الزام وجود مظروف یا تصور آن: دل نازک [دل نازک شدی؛ یعنی دلت قطر و ضخامتی ندارد و زود می شکند]، دل شکسته، روزگار من را شکسته؛ در زبان عربی: رِقَّ له (برایش نازک شد)، صدَّعَ خاطره، کسر خاطره (خاطرش را شکست)، مشهد تتصدَّع له القلوب، کان منظره یفطرُ القلوب (منظره ای که قلب ها برایش می شکند)، تنفطر لرؤیته الأکید (جگرها به خاطر مشاهده اش می شکند)، هاض الحزن قلبه (غم قلبش را شکست)، حطم القلب (قلب را در هم شکست)، مکسورُ خاطر (شکسته خاطر)، قلب کسیر (قلبی شکسته). در اینجا، این ظرف و خصوصیات آن، نظیر شکنندگی است که برجستگی دارند. از نظر فرهنگی، دل شکستگی و غم می توانند به عنوان فضیلت و ارزش ارزیابی گردند: معرفت در دل شکسته طلب (دهخدا، ۱۳۶۳، ج ۴: ۱۷۱۷).

در عبارات مذکور، غم می تواند برخوردی باشد میان ظرف روانی فرد و علت، چرا که شکستن استلزام برخورد و ضربه خوردن است: ضربه روحی، زود بهش برمی خورد.

برخی از دیگر عبارات بیانگر ویژگی های مظروف اند، نظیر یکی از استلزامات سیال که خالص، شفاف و درخشان بودن یا کدر و آمیخته بودن آن با عناصر دیگر است. در واقع، خلوص سیال نشان از شادی یا دیگر مفاهیم مثبت دارد: سعادة لایشویها شائب (سعادت که چیزی آن را نمی آلود). همچنین، راه یافتن ناخالصی، آمیختگی و تکدر نشان از غم و مفاهیم منفی دارند: اختلج غمًا (غم به او راه یافت و متلاطم شد)، خالجه شعورٌ بالسُّویداء (احساس ناراحت کننده ای به او راه یافت؛ یعنی دست داد)، رنق العیش (زندگی زلال/خالص شد)، فرح مُعكَّر (شادی ناخالص و آشفته)، عكَّر صفو الحیاة / العیش (صفای زندگی را به هم زد)، لم أقل شیئا یكدرك (چیزی نگفتم که مکدرت کند)، كدره فسله (شکستش مکدرش کرد). تعبیری نظیر «خالجه ...» و «عكَّر صفو ...»

راه کدرشدن سیال را توضیح می‌دهند؛ یعنی اولی از طریق راه یافتن باریکه‌راهی به خلیج ذهن از دریای بزرگ غم و تشویش و دیگری به صورت ابری شدن جو.

مکدرشدن در زبان فارسی نیز به صورت چرک گرفتن ظرف بیان می‌گردد، بی‌آنکه به وجود ماده‌ای در دل یا مختلط و چرک شدن آن اشاره‌ای داشته باشد: دلم را چرکین می‌کردند، خاطرتان مکدر نشود، سخت مکدر شد. گاهی گفته می‌شود «از گرفتاری خلاص شدم»؛ گویی اسارت و گرفتاری ناخالصی است و خلاصی و آزادی، خالص شدن است. مفهوم صفا (صاف بودن) نیز به خلوص نزدیک است که از خصوصیات سیال است، حال سیال مایع باشد یا گاز (هوا/ جو) که در زبان فارسی نیز برای بیان حال خوش از آن استفاده می‌گردد، نظیر: فلان جا صفا دارد، فلانی صفا می‌کند. نتیجه اینکه، غم می‌تواند ناخالصی و تکدُر سیال (مایع، هوا) یا ظرف حاوی آن باشد.

گاهی جای ظرف و مظروف بدل می‌گردد و شدت غم با وفور آن فهم و بیان می‌شود؛ به گونه‌ای که این آدمی است که در دریای غم غرق می‌گردد: غرق فی البؤس (در ناامیدی غرق شد)، غاص فی آلامه (در دردهایش فرو رفت)، أَلْقَتْهُمْ الْمِصْبِيَةَ فِي غَمِّ عَظِيمٍ (مصیبت آنها را در غم بزرگی انداخت)، عَائِلَةٌ فِي شَقَاءٍ (خانواده‌ای در بدبختی)، وَقَع فِي مَأْزِقٍ، غَمْرَه حَزْنٍ (غم او را فراگرفت)، *لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ* (بلد/ ۴) (انسان را در رنج آفریدیم). عبارت اخیر نشان می‌دهد که با توجه به بخشی از فرهنگ، ماهیت زندگی انسان ظرفی پر از درد و رنج است.

جابه‌جایی ظرف و مظروف در زبان فارسی نیز وجود دارد: افتاد تو بدبختی، به درک^۱، غرق بدبختی شد، تا خرخره تو لجن و بدبختی‌ام، هرچه دست و پا می‌زند به جایی نمی‌رسد (حرکت و جهت نیز دارند).

گاهی غم، نه به عنوان سیال (که مفهوم شدت در آن با بیشتر و کمترشدن مقدار نشان داده می‌شود، نظیر «خیلی غمگین‌ام؛ خیلی غم دارم»)، بلکه یا به عنوان واحدی قابل‌شمارش تصور و بیان می‌شود (نظیر «دردِ دل‌هایم یکی و دو تا نیست»)، یا به عنوان جسمی که حجم می‌پذیرد و مفهوم شدت با بزرگ‌تر یا کوچک‌ترشدن حجم آن بیان

۱. هبطَ إِلَى الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ.

می‌شود: أصغرُ الهموم (کوچکترین غم‌ها)، أصابتهُم عظیمَة (غم بزرگی به آنها اصابت کرد/ خورد).

استعاره سیال درون ظرف — همان‌طور که پیش‌تر گفته شد — استعاره عامی است که دربارهٔ دما و عامل افزایش سطح سیال توضیحی نمی‌دهد. از لحاظ فرهنگِ طب سنتی، دمای ظرف اگر دل باشد، بهتر است مطبوع و ملایم باشد، نه داغ (حرف‌هاش دل‌گرم کرد)، چراکه داغی نشانهٔ غم است (جگرم سوخت) و نه سرد (دل‌سرد نشو). از سوی دیگر، خنکی که ملایم است برای حال خوب نمود زبانی دارد: دلم خنک شد، روی جگرم آب خنک ریختند، خنک آن دم ... ولی در زبان عربی سرمای زیاد ظرف برای بیان شادی و راحتی به کار برده می‌شود: ثلج به صدره (سینه‌اش با آن سرد شد/ یخ کرد)، هذا خبرٌ ثلجت به نفسی (این خبری است که وجودم با آن سرد شد)، لیلَةٌ باردةٌ العیش (شبی سرد - زندگانی یعنی خوش).

باید افزود که «سیال داغ درون ظرف» در عربی برجستگی بیشتری دارد: جاش الهمُّ فی صدره (غم در سینه‌اش جوشید)، شفی غلّه (سوز دلش را شفا داد؛ یعنی سرد کرد)، عذاب غلیظ [غلظت از ویژگی‌های سیال است و می‌تواند استلزام سیال داغ باشد]، البته جوشش احساس یا «جیشان الشّعور» لزوماً داغی سیال را نمی‌رساند، بلکه نشانگر جوشش، فوران، به هیجان آمدن و جنبش است که می‌تواند به جهت عامل فشار باشد. با وجود این، دیگر عبارات‌های زبانی، نظیر برد الألم (درد را سرد کرد؛ یعنی آرام کرد)، حرّت کبدّه (جگرش داغ شد) نشان می‌دهند که در مواردی عامل داغی نیز برجسته است.

در تعبیری نظیر «تو دلم آتیشه» (فی قلبه حُرقة الألم)، عدول از سیال داغ درون دل به خود آتش در ظرف دل، می‌تواند جهت افادهٔ شدت بیشتر غم باشد، چراکه عمدتاً این سیال است که می‌تواند درون ظرف دل جای گیرد که عدول از آن می‌تواند جهت ارائهٔ مفهومی باشد که شدت آن بیشتر است. گویی، به جای حرارت غیر مستقیم آتش و گرم کردن سیال دل، آتش در خود دل برپا شده است.

۳-۴. استعارهٔ غم به مثابه ظرف فشرده (ظرف منقبض یا بسته + تاریکی) لیکاف و جانسون (۱۳۹۵) می‌گویند «شادی به ... احساس کلی انبساط گرایش دارد. به‌طور کلی، این موضوع می‌تواند مبنایی را برای استعاره‌های «شاد عریض^۱ است» و «اندوهگین باریک^۲ است» فراهم سازد» (لیکاف و جانسون، ۱۳۹۵: ۳۷): لم ینبسط طوال السَّهْرَةَ (در طول شب منبسط نشد؛ یعنی شاد نشد)، هذه الزیارة لاتبسطنی إطلاقاً (این دیدار مایهٔ انبساطم نمی‌شود؛ یعنی خوشحالم نمی‌کند).

شادی در عبارات متضمن انبساط صورت یا همان باز شدن گره‌های آن، به برق افتادن چهره و نور نیز اشاره دارد؛ یعنی وقتی می‌گوییم صورت فرد باز شد منظور روشن شدن هم است، چراکه وقتی حالت عبوس صورت که آن را کدر می‌کند زایل می‌گردد، چهره درخشان می‌شود. در گرفتگی چهره برای غم نیز علاوه بر انقباض، تیرگی و گرفتگی یا تاریکی نیز وجود دارند.

تعیین عنوانی برای استعارهٔ دیگری که در اینجا به آن می‌پردازیم چندان ساده به نظر نمی‌رسد، در واقع تعداد زیادی از داده‌های فارسی و عربی، غم و وضعیت ناخشنود را با مفاهیم گرفتگی و تنگی مفهوم‌سازی می‌کنند، گویی از آن جهت که نیرویی وجود فرد را همچون ظرفی (بدون برجستگی مظروف) بفشارد.

دقت در استعاره‌های ورای این تعابیر، نوعی فشار فیزیکی را نشان می‌دهد که گاهی خود فرد یا اندامش در اثر فشار باریک می‌گردد و گاهی این محیط فرد است که تنگ و فشرده می‌گردد و این‌گونه فضا بر فرد تنگ می‌آید. برخی از این تعابیر برای اشاره به مفهوم گرفتگی، به احوالات جوی و تاریکی اشاره دارند که البته مبدأ احوالات جوی، خود نیز می‌تواند مفهوم فشار فیزیکی را در بر داشته باشد. در واقع، پوشیده شدن آسمان با ابر و تاریکی فضا باعث می‌گردد فرد در دلش نوعی فشار را تجربه کند و حس کند فضا به او فشار آورده است (دلم گرفته است، حالش گرفته بود، دل آدم می‌گیرد، چه خانهٔ دلگیری، ازت دلگیرم، چه گیری افتاده‌ام، خلقم تنگ بود، دل‌تنگم، به‌تنگ آمده بود). در زبان عربی: یضایقنی بشرثرته (با پرحرفی مرا به تنگ می‌آورد)، ضاق صدره

۱. wide

۲. narrow

(سینه‌اش تنگ شد)، ضاق بالأمر (با این موضوع تنگ شد/ به تنگ آمد)، ضایق الناس بمشاکله (با مشکلاتش دیگران را در تنگنا قرار می‌داد)، کلام مُضایق (کلام به تنگ آور)، تضایق فی هذا الجوِّ المغمّ (در این هوای ابری [خُلُقش] تنگ شد)، ضیقُ الخُلُق (خُلُق تنگ)، ضاقت الدنیا فی عینیّه (دنیا در چشمانش تنگ شد؛ یعنی کوچک شد)، مُنقبض الصّدر (فشرده سینه یعنی گرفته)، انقباض القلب (فشرده گی قلب)، قبّض وجهه (چهره‌اش را منقبض کرد/ در هم کشید)، انکمشت أساریر وجهه (خطوط چهره‌اش در هم رفت)، انکمش علی نفسه (بر خود جمع شد/ کوچک شد؛ یعنی منزوی و گوشه‌گیر شد)، شابُّ منقبض (جوان منقبض؛ یعنی گرفته‌حال).

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نقشه استعاری ظرف، بدین صورت است که غم در ابتدا چشیدن ماده‌ای ناگوار است (أذاقه الأمرین، ذاق العلقم منه، أذاقه العذاب)؛ یا ماده‌ای است که مایه انسداد حلق می‌شود و فرودادن آن دشوار است (غصّ، شجا، جریض و...)، اما ممکن است فرد آن را فرو دهد (بلع إهانة). نتیجه اینکه، غم ماده‌ای درون ظرف است، سپس ظرف تحت فشار قرار می‌گیرد، ماده درون آن به سمت بالا می‌آید، ظرفیت ظرف تمام می‌شود و ماده به لبه ظرف می‌رسد (وقلبی مُترعٌ بالألم والحزن). حال اگر درب ظرف باز شود (سر درد دلش باز شد؛ فتح صدره / قلبه له، فضّ الجراب)، غم به صورت سخن گفتن یا اشک سرریز می‌کند، وگرنه ظرف منفجر می‌شود (انفجر بالعویل / بالبكاء / بالنّحب، فقع فلان).

این ظرف گاهی عمیق است (حُزن عمیق، أصاب فلانا فی صمیم شعوره) و گاه کدر (لم أقل شیئا یُکدرک)، گاه ممتلئ است (وقلبی مُترعٌ بالألم) و گاهی خالی (خلا قلبه من الهم). گاهی درب دارد و باز می‌شود (فتح صدره / قلبه له) و گاهی باز نمی‌شود و احساس، سرکوب و سرخورده می‌شود (انغلق علی نفسه بعد وفاة والده؛ کبت ألمه / نحیبه) و چون عقده [متضمن مفهوم انباشت و انبساط] در دل می‌ماند.

گاهی ظرف نازک می‌شود و می‌شکند [بدون الزام وجود مظروف] (رقّ له، صدّع خاطره، مشهد تصدّع له القلوب، مکسورُ الخاطر، قلب کسیر)، یا داغ می‌گردد (حرّت

کبدّه، أحرق فلانا باللسان)، یا ذوب می‌شود (ذاب حسرةً وأسى، أذابه الغم)، یا عاملی آن را می‌فشرّد و باعث انقباض و تنگی آن می‌گردد (کلام مضایق، ضاق صدره، مُنقبض الصدر، انقباض القلب، قَبْض وجهه، شابُّ منقبض، وقع فی مأزق)، بنابراین گاهی این خود ظرف است که تحت فشار قرار می‌گیرد و نه سیال درون آن.

برخی عبارات بیانگر ویژگی‌های سیال‌اند، نظیر خالص، صاف، شفاف و درخشان بودن یا کدر و آمیخته بودن آن با عناصر دیگر. در واقع، خلوص سیال نشان از شادی یا دیگر مفاهیم مثبت دارد (سعادة لايشوبها شائب) و آمیختگی و تکدر آن، نشان از ناراحتی و پریشان‌خاطری (خالجه شعورٌ بالسويداء، لم أقل شيئاً يكدرک)، کماینکه برخی نمودهای زبانی به غلظت - که آن نیز از ویژگی‌های سیال است - اشاره می‌کنند (عذاب غلیظ).

باید افزود که در برخی عبارات، سیال فقط تحت فشار قرار می‌گیرد (بدون ذکر حرارت)، ولی در برخی دیگر، از جوشش سیال که عامل حرارت نیز در آن بارز است، تعبیر می‌شود که این بخش در زبان عربی برجستگی بیشتری دارد (جاش الهمُّ فی صدره). همچنین، گاهی جای ظرف و مظهر بدل می‌گردد و شدت غم با کمیت و وفور سیال فهم و بیان می‌شود؛ به گونه‌ای که این فردِ غمگین است که در سیال غم غرق می‌گردد (غرق فی البؤس، غاص فی آلامه).

از دیگر نتایج پژوهش حاضر می‌توان به این نکته اشاره کرد که سخنگویان زبان عربی غم را عمدتاً ماده‌ای می‌دانند که گلو را بند می‌آورد، نظیر غصّ، شجا، جرض و...؛ یعنی این انسداد حلق است که برجستگی دارد، درحالی که فرد فارسی‌زبان، غم را عمدتاً لقمه‌های خوراکی می‌داند که آن را می‌خورد و سختی قورت‌دادن در آن برجستگی ندارد. باوجوداین، این خوراک در دل (معه) انباشته می‌گردد (غصه خوردن، سفره دل) و این اندام را تحت فشار قرار می‌دهد (دلَم دارد می‌ترکد)، یا اینکه این خوراکی باعث آسیب و زخم دل (معه) می‌گردد (خونِ دل خوردن)؛ یعنی خوردن غم که مایه خون‌شدن دل است. استعمال صریح فعلِ «خوردن» برای غم در زبان عربی تناظر ندارد، درحالی که در زبان فارسی، این فعلِ ملازم آن است (غصه خوردن). در نتیجه، فرد عرب‌زبان راه‌حل را فرودادنِ غصه می‌داند و فرد فارسی‌زبان، در نخوردن آن. همچنین، برجستگی مفهوم خوردن در زبان فارسی و نیز عمیق‌تر بودن محل قرارگرفتن خوراک (یعنی دل / معده)

نسبت به گلو، می‌توانند نشانگر تأکید بیشتر بر عمق و درونگراتر بودن فرهنگ فارسی
باتوجه به این بخش از نظام شناختی باشند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Somayeh Mohammadi



<http://orcid.org/0000-0002-4215-1179>

Salaheddin Abdi



<http://orcid.org/0000-0002-3501-5320>

منابع

قرآن کریم.

ابن منظور، ابوالفضل جمال الدین محمد. (بی‌تا). *لسان العرب*. بیروت: دارالصادر.
افراشی، آریتا. (۱۳۹۲). تحلیل استعاره‌های مفهومی در یک طبقه‌بندی جدید: با تکیه بر نمونه‌هایی
از زبان‌های فارسی و اسپانیایی. *نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی*، ۳ (۵)، ۱۴۱-۱۶۵.
الفراوی، عبدالرزاق و مرزوق، محمد. (۲۰۲۱). مقاربه تصویری معرفیه لبنیه الأفعال النفسیه فی
اللسان العربی قضايا و نماذج. *مجله العمده فی اللسانیات و تحلیل الخطاب*. جلد پنجم، ۲،
۳۴۳-۳۲۲.

المنجد فی اللغة العربیه المعاصره. (بی‌تا). بیروت: دارالمشرق.
جانسون، مارک. (۱۳۹۹). *بدن در ذهن: مبنای جسمانی معنا، تخیل و استدلال* (ترجمه جهان‌شاه
میرزاییگی) (چاپ چهارم). تهران: آگاه.
دهخدا، علی اکبر. (۱۳۶۳). *امثال و حکم* (چاپ ششم). تهران: سپهر.
صراحی، محمد امین. (۱۳۹۱). *بررسی مقابله‌ای استعاره در زبان‌های فارسی و انگلیسی بر اساس
نظریه استعاره‌های مفهومی*. پایان‌نامه دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه اصفهان.
فرشی، وجیهه، افخمی عقدا، علی، افراشی، آریتا و کریمی دوستان، غلامحسین. (۱۳۹۸). استعاره-
های مفهومی غم در زبان فارسی: رویکردی شناختی و پیکره‌ای. *نشریه پژوهش‌های زبان-
شناسی تطبیقی*، ۹ (۱۷)، ۸۵-۹۹.
کوچش، زلتن. (۱۳۹۸). *مقدمه‌ای کاربردی بر استعاره* (ترجمه شیرین پورابراهیم) (چاپ دوم).
تهران: سمت.

- لیکاف، جرج و جانسون، مارک. (۱۳۹۵). استعاره‌هایی که با آنها زندگی می‌کنیم (ترجمه هاجر آقابراهیمی) (چاپ دوم). تهران: علم.
- ملکیان، معصومه و ساسانی، فرهاد. (۱۳۹۲). بیان استعاری غم و شادی در گفتار روزمره. پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۳ (۵)، ۱۱۳-۱۳۹.
- مولودی، امیرسعید. (۱۳۹۴). مفهوم‌سازی استعاری احساسات در زبان فارسی با رویکردی شناختی. پایان‌نامه دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه تهران.
- ناظمیان، رضا. (۱۳۹۳). فرهنگ امثال و تعابیر عربی - فارسی. تهران: فرهنگ معاصر.
- نجفی، ابوالحسن. (۱۳۸۷). فرهنگ فارسی عامیانه (چاپ دوم). تهران: نیلوفر.
- هاوکس، ترنس. (۱۳۹۰). استعاره (ترجمه فرزانه طاهری). تهران: مرکز.

References

The Qur'an.

- Afrashi, A., & Hesami, T. (2013). A new classification for analyzing conceptual metaphors: Examples from Persian and Spanish. *Journal of Comparative Linguistic Researches*, 3(5), 141-165.
- Al-Farazavi, A., & Marzooq, M. (2021). A cognitive-conceptual approach to the structure of psychological verbs in the Arabic language: Issues and models. *Al-Omdah Journal of Linguistics and Discourse Analysis*, 5(2), 322-343.
- Al-Munjid fi Al-lughat Al-arabiat Al-moaserat.* (n.d.). Beirut: Dar Al-Mashreq. [In Arabic]
- Dehhoda, A. A. (1984). *Amsal-o Hekam* (6th ed.). Tehran: Sepehr. [In Persian]
- Farshi, V., Afkhami Aghda, A., Afrashi, A., & Karimi Doostan, G (2019). Conceptualization of sadness In Persian: A corpus-driven and Cognitive Approach. *Comparative Linguistic Researches*, 9(17), 85-99. [In Persian]
- Hawkes, T. (2012), *Metaphor* (F. Taheri Trans.). Tehran: Markaz. [In Persian]
- Ibn Manzur, A. J. (n.d.), *Lisan-ol Arab*. Beirut: Dar Al-Sader Publishing. [In Arabic]
- Johnson, M. (2020), *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason* (J. Mirzabegi Trans.) (4th ed.). Tehran: Aghah. [In Persian]
- Kövecses, Z. (2019). *A Practical Introduction to Metaphor* (S. Poorabrahim, Trans.) (2nd ed.). Tehran: Samt. [In Persian]

- Lakoff, G., & Johnson, M. (2016). *Metaphors We Live by* (H. Agha Ebrahimi, Trans.) (2nd ed.). Tehran: Elm. [In Persian]
- Lakoff, G., & Kövecses, Z. (1987). The cognitive model of anger inherent in American English. In D. Holland, & N. Quinn (Eds.), *Cultural models in language and thought*, (pp. 195-221). New York: Cambridge University Press.
- Malekian, M., & Sasani, F. (2013). Metaphors of sadness and happiness in daily speeches. *Research in Comparative Linguistics*, 3(5), 113-139. [In Persian]
- Moloodi, A. S. (2015). *Metaphorical conceptualization of emotions in Persian language by a cognitive approach*. Doctoral dissertation, University of Tehran. [In Persian]
- Najafi, A. (2008). *Folk Persian Culture* (2nd ed.). Tehran: Niloufar. [In Persian]
- Nazemian, R. (2014). *Dictionary of Arabic-Persian Proverbs and Expressions*. Tehran: Contemporary Culture. [In Persian]
- Sorahi, M. A. (2013). *A contrastive analysis of Persian and English metaphors based on conceptual metaphor theory* [Doctoral dissertation, University of Isfahan]. [In Persian]
- Yu, N. (1995). Metaphorical expression of anger and happiness in English and Chinese. *Metaphor and Symbolic Activity*, 10, 59-92]

استناد به این مقاله: محمدی، سمیه و عبدی، صلاح الدین. (۱۴۰۲). مفهوم‌سازی غم با حوزه شناختی ظرف در زبان‌های فارسی و عربی. *علم زبان*، ۱۰ (۱۷)، ۳۱۰-۲۸۱. doi: 10.22054/LS.2022.68584.1550



Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.